

УДК 159.9

ГЛАЗУНОВА О. Р., ТРУС І. М. канд. техн. наук, доц.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна.

E-mail: inna.trus.m@gmail.com, flowerglas@ukr.net

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Екологічна психологія (від грец. «oikos» – оточення, середовище; «psyche» – душа; «logos» – наука, учення) – це галузь психології, що базується на вивченні психологічних властивостей навколишнього середовища, а також впливу на сприйняття людини і поведінки, та вплив природного середовища на екологічну свідомість людини. Екологічну психологію відносять до природничих наук. Метою такого підходу є утворення концепції сталого розвитку світу.

Основна причина виникнення екологічної психології – це різке загострення соціальних проблем які з'явилися у суспільстві та глобальне погіршення екологічної ситуації.

Загострення суперечностей між людиною та штучно створеним нею середовищем і природою стало стимулом для виникнення і розвитку екологічної психології, що повинна відповісти на багато питань, що стосуються сприйняття людиною природи, навколишнього світу, визначення особливостей ставлення людини до природи, дослідження специфіки екологічної свідомості та екологічних поглядів.

Екологічна психологія почала формуватися на початку 60-х років ХХ ст., як нова галузь знань, що пов'язує такі науки як: екологію, психологію, право, етику та філософію.

Мета екологічної психології це пошук сталих зв'язків між психічним відображенням матеріального середовища та поведінкою людини у ньому. Визначення таких зв'язків є основною та обов'язковою умовою формування екологічної свідомості людини, а також виховання в людині можливості характеризувати власні дії за ефектом їхнього впливу на довкілля.

Існують різні класифікації типів середовища. Серед них виділяють наступні типи:

- природно-штучне;
- первинне – вторинне;
- екологічно чисте – забруднене;
- побутове – виробниче та інші.

Фахівці також вивчають вплив цих типів на працездатність, психічний стан, поведінку і взаємовідносини людей, споживання та розуміння ними інформації. Вивчення екологічної психології надає можливість визначити наявність і характер психічних розладів в урбанізованому середовищі, а також дані про

особливості захисних механізмів, що можуть допомогти запобігти таким розладам.

Теоретичні пошуки в галузі екологічної психології та спроби знайти особливий об'єкт дослідження, що об'єднує психологічні та екологічні явища в одне ціле, сприяють розв'язанню багатьох практичних задач.

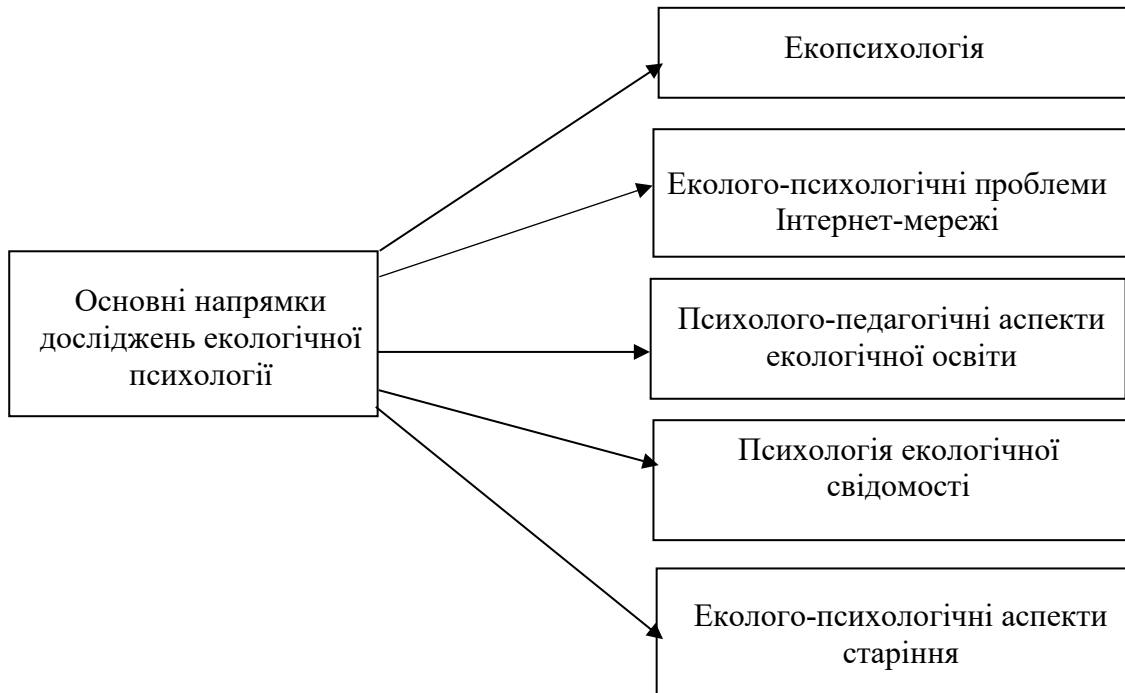

Рис. 1. Основні напрямки досліджень екологічної психології

Таблиця 1. Основні передумови виникнення екологічної психології

Передумови	• Екологічні	➤ захист довкілля та людини від надмірного забрудненого навколишнього природного середовища
	• Соціальні	➤ нестабільність соціально-економічних і політичних умов ➤ збільшення кількості стихійних лих та техногенних катастроф ➤ збільшення злочинності ➤ невпевненість у майбутньому ➤ відсутність психологічної підготовки населення до дій в екстремальних умовах
	• Науково-психологічні	➤ необхідність подолання суб'єктивно-об'єктивної парадигми вивчення навколишнього середовища в цілому, а не окремих його властивостей чи структурних компонентів
	• Практичні	➤ розробка методів проектування та психологічної експертизи середовища, методів діагностики та формування екологічної свідомості ➤ організація та надання психологічної допомоги

Екологічна психологія має на меті розробку ефективних синергетичних моделей спільного існування природи та людини, методів і принципів аналізу екологічної обізнаності різних пластів населення, створення структури умінь і навичок взаємодії природи та людини. Екологічна психологія також є тісно пов'язаною з розквітом дієвих форм екологічної освіти, що має за ціль відкриття цінності природи, уважне відношення до неї, створення персональної екологічної відповідальності, надання можливості оцінити якісну взаємодію людини і природи.

Метою досліджень екопсихологічного напрямку є розвиток ідеї сталого розвитку та послідовний перехід до нього. Під сталим розвитком вважають життєдіяльність людини, що не загрожує безпечному існуванню на Землі наступних поколінь. Крім вчених і фахівців концепцію підтримали також лідери багатьох держав. Конференція ООН, що відбулася в Ріо-де-Жанейро є важливою подією та привела до таких рішень:

- Необхідність розвитку екологічної обізнаності населення та привертання уваги до важливості захисту навколишнього середовища.
- Ліквідації вже існуючих шкідливих наслідків життєдіяльності людини для природного середовища.
- Перехід всієї світової спільноти на шлях сталого розвитку.

Таким чином, можна зробити висновок, що фізичне середовище людини не є незмінним. Його можна адаптувати приймаючи до уваги перспективи розвитку особистості, гуманізації її відносин з довкіллям. Перспективним напрямом розвитку екологічної психології є визначення методів впливу на суспільство матеріального середовища.

Розвиток екологічної психології в Україні має свій особливий шлях. Довгий час застосовувалось хижацьке відношення до навколишнього середовища, і як наслідок відбувалось забруднення водойм, зникнення природних ландшафтів, зазнавав змін клімат, але розголошувати це було суворо заборонено. Але катастрофа всесвітнього масштабу - аварія на Чорнобильській АЕС, викрила злочинне відношення до навколишнього середовища у СРСР, оскільки наслідки такої аварії неможливо було приховати.

Після Чорнобильської катастрофи було розпочато роботу з вивчення психологічних наслідків та реабілітації людей, потерпілих під час аварії

Вагомий внесок у розробку проблеми подолання психологічних наслідків Чорнобильської аварії внесли такі українські вчені, як Киричук О., Яковенко С., Моляко В., Нягу А., Львовичкіна А., Лисенко В., Гарнець О., Рибалка В., Татенко В.

Варто зазначити, що чорнобильська проблематика – не єдиний напрямок в галузі екопсихології, що розробляється українськими дослідниками.

Також успішно досліджуються проблеми психологічної допомоги людям, які були травмовані різними екологічними катастрофами та кризами (Швалб Ю.),

особливості взаємин людини та мікросередовища, мезосередовища та макросередовища (Рудоміно-Дусятська О.).

Активно опрацьовуються загальна теорія та методологія:

- основ екопсихології (Скребець В.);
- особливостей формування екологічної свідомості (Платонов Г.);
- зв'язків екологічної психології та екологічної культури (Салтовський О.).

Література:

1. Екологічна психологія: підруч. для студентів ВНЗ. За ред. В. О. Скребець, І. І. Шлімакова. Київ : Слово, 2014. 454 с.
2. Еколого-психологічні чинники якості життя в умовах розвитку сучасного суспільства: Колективна монографія / за наук. ред. Ю. М. Швалба. Кіровоград: «Імекс-ЛТД», 2013. 208 с.
3. Evans, G. W. Environmental Psychology. Child development and the physical environment. *Annual Review of Psychology*. 2006. № 57ю С. 423–451.
4. Gifford, R. (2007). Environmental psychology and sustainable development: Expansion, maturation, and challenges. *Journal of Social Issues*. 2007. № 63. С. 199–212.

Glazunova Olena, Trus Inna. THEORETICAL ISSUES IN ENVIRONMENTAL PSYCHOLOGY

National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine.

The article analyzes the theoretical foundations of environmental psychology, which is environmental psychology consciousness, in line with what the key problem is ecological psychology is a study of individual and group ecological consciousness as a set of ecological ideas the existing attitude to nature, as well as relevant strategies and technologies to interact with it.

Approach are outlined psychological aspects of human interaction and surrounding environment (geographical, social, cultural, informational). Environmental psychology has appeared at the junction of psychology, social ecology, human ecology behavioral geography, which studies a wide range of socio-humanitarian problems of human relations and the environment.